

И.П.И
Институт за пазарна икономика

ГОДИШЕН ДОКЛАД
за
2022 г.

Май 2023 г.

За фондация „Институт за пазарна икономика”	3
2022 г. – растеж, нестабилност и избори.....	4
Дейности, свързани с мисията	4
Застъпническа дейност	9
Консултантска дейност на ИПИ	10
Присъствие в мрежата	10
Публични събития.....	10
Медийни изяви.....	11
Финанси.....	11

За фондация „Институт за пазарна икономика”

Фондация „Институт за пазарна икономика” е официално регистрирана на 15 март 1993 година. Институтът е юридическо лице с нестопанска цел в обществена полза.

Мисията на ИПИ е да развива и защитава пазарните подходи за преодоляване на предизвикателствата, пред които гражданите на България и в региона се изправят.

Средствата за това са:

- Застъпничество за принципите на индивидуална свобода и пазарна икономика;
- Разпространение на икономическо знание;
- Създаване на среда, в която лесно да се вземат информирани решения.

Целите на ИПИ са да предоставя независима оценка и анализ на политиката на правителството, както и да служи като трибуна за обмяна на възгледи и мнения.

Съвет на ИПИ (към края на 2022 г.)

1. Красен Станчев (председател)
2. Андрей Евтимов
3. Левон Хампарцумян
4. Кенет Лефковиц
5. Георги Саракостов
6. Боряна Димитрова

Екип на ИПИ (към края на 2022 г.)

1. Светла Костадинова, изпълнителен директор
2. Лъчезар Богданов, главен икономист
3. Петър Ганев, старши изследовател
4. Зорница Славова, старши икономист
5. Адриан Николов, икономист
6. Петя Георгиева, икономист
7. Иван Брегов, правен експерт, ръководител на Правна програма
8. Екатерина Баксанова, правен експерт (отпуск по майчинство)
9. Ива Ранковска, стипендиант „Дигитални комуникации и маркетинг“
10. Дора Тодорова, главен счетоводител
11. Весела Добринова, офис мениджър

2022 г. – растеж, нестабилност и избори

На фона на пандемия, последвана от война, влошаване на енергийните пазари и висока инфлация българската икономика продължи и през 2022 г. да постига много добри резултати.

Преработващата промишленост регистрира най-високи показатели, износьт на стоки постигна чувствителен ръст спрямо 2021 г. В основата на този растеж беше динамиката на индустриалното производство и въпреки че приносът на производството и износа на електроенергия и беше осезаем, то той далече не беше основен. Двигателите на индустрията след пандемията в голяма степен бяха производствата, които са успешни и в последните 5-7 години.

Тези развития се разгръщаха в условия на политическа нестабилност и невъзможност да се осъществяват реални реформи, изискващи работещ Парламент. През 2022 г. страната имаше възможност да подаде своя План за устойчивост и възстановяване, който да подкрепи растежа на икономиката, но целият процес се забави, извършваха се разнопосочни и често хаотични/лобистки промени и в крайна сметка ефектите от плана не се реализирах през 2022 г. – нещо, което е различно от замисъла на европейската инициатива.

През 2022 г. станахме свидетели на безкрайно обсъждане на бюджета. Започнахме годината без бюджет, после в края на февруари такъв беше приет, а в края на юни беше приета и актуализация – по същото време падна и редовното правителство. След лятото служебният финансов министър представи три сценария пред бюджета, които предизвикаха бурни дебати, в резултат нито един от сценариите не беше внесен като пакет закони в парламента, а след това, се стигна и до новия удължителен закон. Всичко това създаде среда на фискална неопределеност, като в крайна сметка 2022 г. завърши с дефицит от 0,8% от БВП.

И през 2022 г. продължиха усилията за приемането на страната в Шенгенското пространство и ускоряване на процеса на приемане на еврото – и двете без успех по различни причини – вътрешни и външни.

В политическа и икономическа среда през 2022 г. изследователските усилия на ИПИ бяха насочени в следните области:

- Наблюдение, коментар и застъпнически дейности в посока балансиран бюджет, отпадане на компенсациите за бизнеса, ускоряване реализацията на Плана за възстановяване и устойчивост, най-вече в частта му за необходимите реформи;
- Наблюдение, анализ и застъпничество за реформа на съдебната система;
- Повишаване на знанието за регионалното развитие с изключителен фокус върху общинските икономики;
- Задълбочаване на разбирането за ефективността на социалната политика;
- Идентифициране, разкриване и коментар на популистки политики;
- Ефекти и примери на популистки политики и регулации върху предприемаческата активност;
- Реформа на секторни политики в посока либерализация, повече конкуренция и пазар.

Дейности, свързани с мисията

През 2022 г. ИПИ публикува 14 задълбочени анализа, които изследват актуални теми и предлагат решения, основани на принципите на повече свобода – лична и за предприемачите.

Всички анализи са достъпни на страницата на ИПИ [тук](#).

[Нарушения и пропуски в работата на общинската администрация 2013 – 2020 г.](#) , юли 2022

Традиционно ИПИ публикува изследването „Успехите и провалите на българските правителства“ ([последното е от 2021 г.](#)), което анализира работата на администрацията чрез преглед на одитните доклади на Сметната палата. [Едно от изданията](#) се фокусира върху докладите за общините. То е публикувано през 2016 г. и обхваща 86 одита на общо 83 общини.

Настоящото изследване разглежда всички публикувани общински одитни доклади на Сметната палата след 2016 г. – общо 102 доклада, които проверяват работата на местната администрация в периода 2013-2020 г. Прегледът и анализът на докладите позволява извеждане на сериозни нарушения и пропуски в дейностите на общинската администрация. Те са групирани в 3 категории, като всяка от тях включва различни видове нарушения.

[Дигитални умения: проблеми, политики, решения](#) (Значение на Националния план за възстановяване и устойчивост), април 2022

Настоящото изследване проследява степента на дигиталните умения на работната сила в България, описва политиките, целящи повишаването им и по-специално потенциалното влияние на инвестициите в Плана за възстановяване и устойчивост и търси решения на проблемите пред повишаването на уменията.

[Спешната помощ и планът за възстановяване: инструментариум, инвестиции, интеграция,](#) август 2022

Системата за спешна помощ в България е от ключово значение за осигуряване на бърз и ефективен достъп до медицинска грижа за хора в животозастрашаващо състояние. В нея са налице редица дисбаланси, свързани както с обективни географски обстоятелства, които затрудняват достъпа, така и с други ограничения пред осигуряването на спешната грижа – намаляващ брой специалисти, компрометирана пътна инфраструктура, засилен пътен трафик и други. В момента България има възможност да се възползва от допълнителен достъп до инвестиции за определени реформи чрез инструментите на механизма за възстановяване и устойчивост.

Целта на настоящото изследване е да направи кратък преглед на функционирането и слабостите на системата на спешната помощ в България и предложените за изпълнение инвестиционни проекти по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), за да се оценят възможностите за интегрирането им в системата, така че да бъде постигнат максимален резултат за обществото.

[Оценка на младежите извън системите на заетост, образование или обучение и препоръки към политиките за интеграция,](#) август 2022

Анализът на ИПИ от поредицата, посветена на социалната политика, си поставя за цел да изгради профила на младежите в България, които не работят и не учат (NEETs), като изведе основните им характеристики и разпределение според образованието, доходите, здравето, региона, семейната среда. Въз основа на тези изводи предлагаме основни насоки за реформа на младежките политики, които да подобрят активирането и трайното връщане на повече младежи към образование и на пазара на труда.

България е сред петте страни с най-висок дял на NEETs в Европейския съюз, поради което видимо има потребност от префокусиране на политиките към тях. Въпреки че в годините преди ковид кризата се наблюдаваше постепенно свиване на дела им, това е най-вече следствие от много бързото подобряване на условията на пазара на труда. Доколкото делът на NEETs нараства през кризисната 2020 г., той отново спада през 2021 г.

Сред важните изводи на анализа е ключовата роля на бедността за задържането извън пазара на труда и образованието. Не е изненада, че самите неактивни младежи са с ниски доходи, но мнозинството от тях живеят в бедни домакинства, което създава значителни пречки пред активирането им. Сходно е наблюдението и при разпределението на доходите – докато работещите или учещи младежи следват структурата на доходите на населението като цяло, то неактивните се струват близо и под линията на бедността.

[Социални услуги в подкрепа на възрастните хора](#), юни 2022

Социалните услуги са дейности, подпомагащи хората с потребности от грижа да водят самостоятелен живот в общността или в специализирани институции. Основният фокус при предоставянето на социални услуги е подкрепа в ежедневието и постигане на социално включване.

Изследването представя актуален анализ на събрана от различни институции и други източници информация и широк кръг статистически данни за социалните услуги, които предоставя държавата чрез делегираните си дейности. Акцентът е върху грижата за възрастните и по-специално – социалните услуги за стари хора. Те включват услугите в домове, центрове за настаняване от семеен тип, защитени жилища, дневни центрове, центрове за социална рехабилитация и интеграция, приюти и асистентска подкрепа.

В допълнение, докладът включва проследяване на промените вследствие на пандемията, сравнение с останалите страни в ЕС, както и изследване на значението на деинституционализацията и грижата в домашна среда.

[Международен опит при сливания, придобивания, поглъщания и консолидация на висши училища](#), април 2022

Сто и двадесет обединения на висши училища и научни организации са се случили в Европа от 2000 до 2019 г. Пикът на този процес е през 2013-2015 г., когато са регистрирани 37 консолидации, показват данни на Европейската асоциация на университетите (ЕАУ). Става дума за държавите, които привличат най-силно българските кандидат-студенти. Тенденцията към консолидация на университетите не само в Европа, но и по света се засилва през последните 20 години. Тя обхваща все повече висши училища и държави. Част от процесите, започнали след 2017 г. в Европа, все още не са приключили и не са включени в статистиката на ЕАУ. Данни за сливания на университети в Северна Америка (основно в САЩ) и Азия (основно в Япония) също показват активност през последните 10 години.

Успешните сливания са придружени от ясно целеполагане, времеви хоризонт за изпълнение, отлична комуникация със заинтересованите страни и осигуряване на специфично насочен за тази цел финансов ресурс.

В изследването на ИПИ е представен опитът на конкретни университети и научни институции в над 10 държави в Европа, Северна Америка и Азия. Прегледът на международния опит по отношение на разнообразните форми на обединение и сътрудничество между висши училища и научни институции, на мотивацията им и на ефектите, които са постигнати в процеса на обединение, показва при какви условия този процес може да има позитивни резултати и в България. Консолидацията е стратегически процес, чийто успех зависи от яснотата на целите, които се преследват, позицията и мястото на заинтересованите страни и очакваните резултати, заключават експертите на ИПИ.

[Кратък преглед на достъпа и ефективността на здравеопазването](#) (Как работи здравната система на България за пациента), април 2022

Целта на изследването е да направи кратък преглед на финансирането на системата, на ресурсите, с които тя разполага, включително на регионално ниво и да се опита да оцени достъпа до здравни грижи и ефективността на здравеопазването. Българската здравна система е разгледана и в контекста на системите на други европейски държави и техните резултати. Ефективността на системата е оценена от гледна точка на пациента – нейният основен потребител. Използвани са различни източници на информация – регионалните профили на ИПИ, НСИ, Евростат и други.

[Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката](#), февруари 2022

Основната роля и предимство на професионалното образование е да бъде пряка връзка между учащите и пазара на труда. В момента у нас проблемите на професионалното образование не гарантират тази връзка и през последните години опитите за заздравяването ѝ продължават. Именно това е и една от реформите, заложили в Националния план за възстановяване и развитие на България.

Настоящият анализ и разработеният Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на българската икономика съпоставят професионалното обучение по сектори и разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Измерването както на национално, така и на регионално ниво, показва в конкретика къде подготовката на кадри среща реално търсенето на работодателите и възможностите за реализация на завършващите.

[Изравнителни механизми в местните финанси](#) (Споделяне на приходите от облагането върху доходите и модели за „изглаждане“ на регионалните дисбаланси чрез насочени трансфери), март 2022

В края на 2019 г., в навечерието на пандемията, темата за финансовата децентрализация за пореден път излезе на дневен ред. Предложението за пренасочване на 1/5 от приходите от подоходното облагане към общинските бюджети беше разписано от ИПИ в [отворено писмо](#) до министър-председателя и финансовия министър. Подобна реформа би дала силни стимули на местната власт да работи за икономическо развитие и високи доходи, като в същото време повиши собствените приходи на общините с над 850 млн. лв., без това да променя данъците на местно ниво. Ефектите за всяка една община в страната са разписани в специализираната страница на ИПИ – [„2% в твоята община“](#).

[Регионален поглед към състоянието на петте апелативни района в страната при повишаването и командироването на съдиите](#), февруари 2022

Ясното разделение между функциите, а оттам и правомощията между законодателната, изпълнителната и съдебната власт цели да предпази едно обществото от „превземане“ на държавното управление от една от властите, тоест и от един кръг хора. Съдебната власт, за да бъде достатъчно гарантирана нейната независимост, е получила възможността да администрира самостоятелно въпросите по имущественото и кадровото си обезпечаване. Това се извършва посредством дейността на Висшия съдебен съвет (ВСС). ВСС, чрез съдийската и прокурорската колегии, има задължението по силата на чл. 129, ал. 1 от Конституцията да назначава, повишава, понижава, премества и освобождава от длъжност съдиите, прокурорите и следователите.

В настоящия кратък материал се опитваме да дадем друга гледна точка как ВСС изпълнява това първо по важност и основно свое задължение в областта на кадровото обезпечаване на българските съдилища.

[Кризата с COVID – 19 и общините](#) (Ефекти върху производството, инвестициите, пазара на труда и демографията), февруари 2022

Пандемията от Covid-19 донесе една от най-бързо настъпилите икономически кризи в новата стопанска история на Европа. Въпреки че България понесе по-лек удар от много европейски страни, през 2020 г. бяха регистрирани значителен ръст на безработицата, прекъсвания на индустриалното производство, а в месеците на най-тежки ограничения – икономически хаос и дори спиране на международната търговия.

На този етап анализът на въздействието на кризата върху българската икономика се съсредоточаваше върху националното, и в някои по-ограничени случаи – областното ниво, най-вече заради ограниченията в достъпа до данни и индикатори. Настоящото изследване отива на следващото ниво и разграничава последствията от икономическата криза през 2020 г. в 265-те общини на България въз основа на данните за добавената стойност, износа, инвестициите, безработицата и заетостта, миграцията.

Правосъдие

[Възможни нормативни разрешения за повишаване отчетността на Висшия съдебен съвет и отговорността на изборните членове на съвета](#), юни 2022

В дневния ред на българското общество вече повече от две десетилетия намират място познатите теми за проблемите на съда и прокуратурата и отговорния за тяхното администриране Висш съдебен съвет. Многократни са и опитите за намиране на нормативни решения. Те обаче са съпроводени не толкова с невъзможност, колкото с липса на желание у голяма част от политическите кръгове да извършат належащите промени. Макар в Закона за съдебната власт да е записано, че Висшият съдебен съвет е отговорен да отстоява независимостта на съдебната власт (чл. 16, ал. 1), тоест да е средство за разрешаването на текущите проблеми, неговите членове, в голямото си множество, на практика действат във вреда на правосъдието или отказват да изпълняват законовите си задължения.

По тази причина настоящият анализ обръща внимание на някои нормативни дефицити и потенциални разрешения, ненамерили все още отражение в законопроект, а само място в правния и в политическия дебат.

[Възможни решения по изпълнение на мерките относно съдебния контрол на актовете на прокуратурата и статута на главния прокурор](#), юни 2022

Не са малко случаите в историческата трансформация на българската държава от тоталитарно към демократично управление, когато българското общество е имало възможността да подобри средата си за живот. Такива бяха периодите в годините на подготовка за присъединяване на Република България към Европейския съюз, безоблачните години на икономически растеж и мирно време след икономическата криза от 2008-2010 г. до ковид кризата през 2020 г. Но някак тези възможности бяха пропилены – поне в областта на правосъдието, а и не само. В продължителния, над 30 г., период на обществена и институционална трансформация един от критичните елементи от организацията на държавната власт остава съдебната власт и в частност работата на Прокуратурата на Република България и оглавяващият я главен прокурор. Отново в резултат на външнополитическо усилие през 2022 г. държавата следва да предприеме мерки по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), свързани с устройството и организацията на съдебната власт.

Прегледът на ИПИ на мерките, заложили в НПВУ относно статута на главния прокурор и съдебния контрол върху отказите за образуване на досъдебно производство, показва, че те няма да бъдат абсолютното решение на всички проблеми, но са два от успешните елементи на едно преустройство в съдебната власт, докато и ако изобщо обществото ни стигне до промени в

основния закон и ревизиране на подхода в наказателния процес. Временно решение ще бъде и новата фигура по разследване на главния прокурор. И двете стъпки ще срещнат съпротива както в догматичните правни среди, така и в широки кръгове от политическото представителство. А при потенциалното им приемане на законово ниво следва да преминат и недокрай аргументирания консерватизъм в практиката на Конституционни съд.

Регионален поглед към състоянието на петте апелативни района в страната при повишаването и командироването на съдиите, февруари 2022

Ясното разделение между функциите, а оттам и правомощията между законодателната, изпълнителната и съдебната власт цели да предпази едно обществото от „превземане“ на държавното управление от една от властите, тоест и от един кръг хора. Съдебната власт, за да бъде достатъчно гарантирана нейната независимост, е получила възможността да администрира самостоятелно въпросите по имущественото и кадровото си обезпечаване. Това се извършва посредством дейността на Висшия съдебен съвет (ВСС). ВСС, чрез съдийската и прокурорската колегии, има задължението по силата на чл. 129, ал. 1 от Конституцията да назначава, повишава, понижава, премества и освобождава от длъжност съдиите, прокурорите и следователите.

В настоящия кратък материал ще се опитаме да дадем друга гледна точка как ВСС изпълнява това първо по важност и основно свое задължение в областта на кадровото обезпечаване на българските съдилища.

Застъпническа дейност

Сред основните средства за постигане на целите на ИПИ е осъществяването на застъпническа дейност чрез участие в организирания процес на обществени консултации от администрацията. Изпращането на официални становища е част от този процес. През 2022 г. екипът на ИПИ изпрати следните официални становища:

1. [Становище](#) на ИПИ относно необходимостта от ускоряване на процеса по изпълнение на задълженията и постигане на целите, заложи в Националния план за възстановяване и устойчивост на България, 7 октомври 2022
2. [Становище](#) относно интеграцията на политиките и реформите в областта на спешната помощ, 29 юни 2022
3. [Становище](#) относно съдебния контрол на отказите и статута на главния прокурор, 20 май 2022
4. [Становище на ИПИ](#) относно необходимостта от ускоряване на структурните реформи, предвидени в одобрения НПВУ, 29 април 2022
5. [Становище на ИПИ](#) относно Проект на закон за изменение и допълнение на Закона за социално подпомагане (ЗСП), 21 април 2022
6. [Становище на ИПИ](#) относно необходимостта от бързи мерки за развитие на индустриалните паркове по Националния план за възстановяване и развитие, 28 февруари 2022
7. [Становище на ИПИ](#) относно политики в социалната сфера по Проект на Закон за държавния бюджет на Република България за 2022 г., 28 януари 2022

Всички те са достъпни на страницата на ИПИ [ТУК](#).

Консултантска дейност на ИПИ

Стопанската дейност на екипа позволява частично финансиране на дейностите по мисията на ИПИ, но има и по-важна функция – задълбочаване на знанието за икономическите процеси в страната и добиване на познание за развитието на конкретни сектори, проблемите и предизвикателствата пред предприемачите.

През изминалата година ИПИ изготви аналитични доклади за няколко големи и активно инвестиращи компании.

Присъствие в мрежата

В унисон с работата си ИПИ поддържа няколко **страници**.

1. Сайт на ИПИ - www.ime.bg – през 2022 г. страницата беше изцяло обновена.
2. 265 истории за икономика – www.265obshtini.bg
3. 2% в твоята община - <http://dvenasto.bg/>
4. Икономическата библиотека на ИПИ и БМА - <http://library.ime.bg/>
5. Бедността в България - <http://www.bednostbg.info/>
6. Социалната политика в България - <https://socialchangebg.info/>
7. Регионални профили - <http://www.regionalprofiles.bg/>
8. Моите данъци - <https://www.kolkodavam.bg/>

ИПИ има активна Фейсбук страница - <https://www.facebook.com/InstituteMarketEconomics> и страница в LinkedIn - <https://www.linkedin.com/company/2162611>.

Публични събития

Връщането към нормалността позволи провеждането на много събития, част от които онлайн, а друга – с присъствие на заинтересовани страни, медии и граждани.

1. [Анализ на ИПИ: Национален план за възстановяване и устойчивост: Изпълнението напредва, рисковете нарастват - онлайн представяне - 19 декември 2022](#)
2. [Покана за онлайн представяне на изследването: "НПВУ: Изпълнението напредва, рисковете нарастват" - 19 декември 2022](#)
3. [Котвите на фискалната стабилност: „\(без\)Алтернативен бюджет на ИПИ за 2023“ - 12 декември 2022](#)
4. [Покана: \(Без\)Алтернативен бюджет за 2023 г. на ИПИ - 12 декември 2022](#)
5. [ИПИ представи "Регионални профили: показатели за развитие - 2022" - 16 ноември 2022](#)
6. [Покана за представяне на 11. издание на "Регионални профили: показатели за развитие" 2022 - 16 ноември 2022](#)
7. [Нов подход към социалната защита: Предложения на ИПИ за реформи в социалните трансфери и услуги - 10 август 2022](#)

8. [Нов подход към социалната защита: трансфери обвързани с резултатите и социални услуги спрямо оценка на потребностите - 12 юли 2022](#)
9. [Предизвикателствата пред социалната защита: възможните решения и мерки в условията на висока инфлация и икономическа несигурност - 6 юни 2022](#)
10. [ИПИ представи английската версия на „Регионални профили: показатели за развитие“ – 16 февруари 2022 г.](#)
11. [Прожекция на документалния филм на ИПИ: "2% в твоята община" - 15 февруари 2022](#)
12. [Презентация: Алтернативен бюджет на ИПИ за 2022 г. - 20 януари 2022](#)

Медийни изяви

Медийните изяви на екипа на ИПИ показват активно търсене на експертизата на екипа от страна на медиите.

Медийни публикации и участия

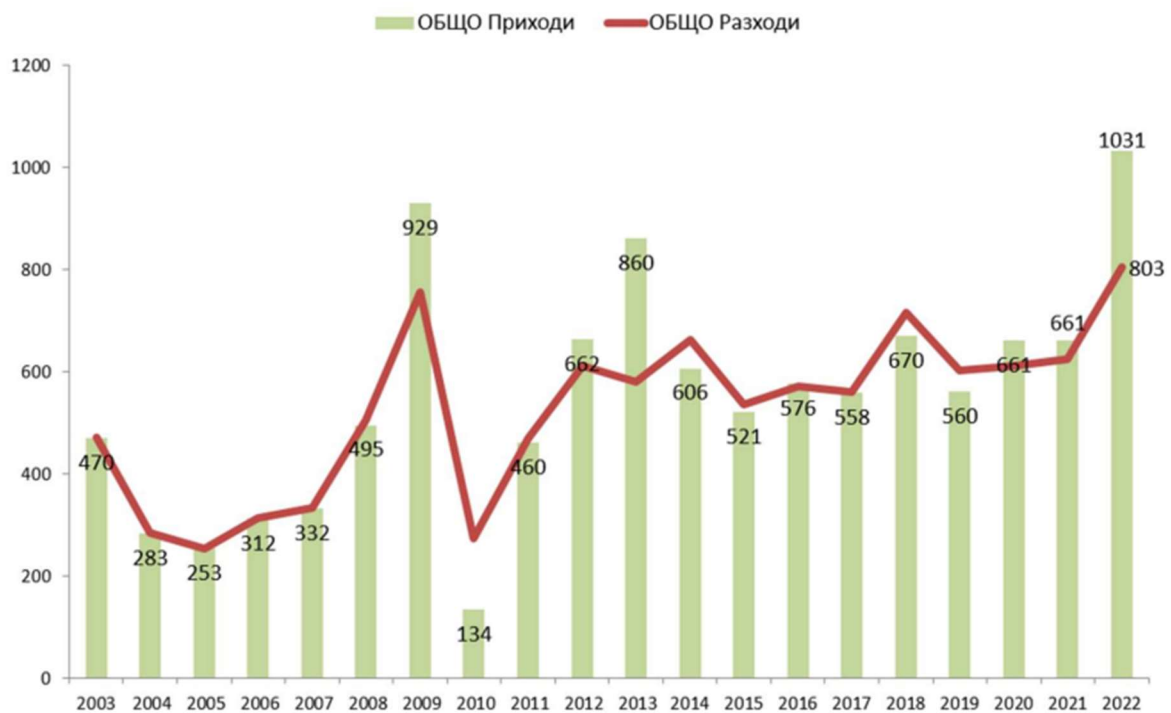
Сред основните медийни партньори на ИПИ през 2022 г. отново можем да открием Дарик радио, в. Капитал, сп. Мениджър, Блумбърг ТВ, ТВ България он ер, БНР, БНТ, mediapool.bg, Dnevnik.bg, в. 24 часа, Клуб Z, Investor.bg, ТВ+, bTV, Нова ТВ и др.

Освен публичните събития, основен инструмент на ИПИ за достигане до медиите е седмичният бюлетин на ИПИ „Преглед на стопанската политика“ (<https://ime.bg/articles/>), който излиза всеки петък с актуални коментари по икономически и правни теми.

Финанси

Общите приходи на ИПИ през 2022 г. регистрират значително увеличение и надминават 1 млн. лв., отразявайки изключително силното възстановяване на българската икономика.

Основни финансови данни на ИПИ, хил. лв.

Спрямо 2021 г. има значително увеличение на приходите от дарения, които за 2022 г. достигат 148 хил. лв., но увеличение има и при приходите от стопанска дейност (56 пр.п.) и проектни дейности (33 пр.п.).

Структурата на общите разходи през 2022 г. остава сходна с последните години.

Основните партньори на ИПИ, които финансират дейността са:

- Фондация „Америка за България“
- Фондация за свободата Фридрих Науман
- Фонд „Активни граждани“
- Atlas Network
- Национална пациентска организация
- ICF
- World bank
- Национална мрежа за децата
- Уницеф
- Частни компании
- Индивидуални дарители.

Повече финансова информация е достъпна на страницата на ИПИ [тук](#).

Работата на ИПИ се одитира от АФА ООД, съгласно решение на Съвета на ИПИ от 2001 г.